

ASO YÖNETİM KURULU BAŞKANI NURETTİN ÖZDEBİR- Sayın Başkan, değerli Meclis üyeleri; Odamızın Temmuz ayı olağan Meclis toplantısına hoş geldiniz diyor, hepinizi saygıyla selamlıyorum. Basınımızın değerli temsilcilerinin de Gazeteciler Günü ve Basın Bayramı'nı da kutluyorum.

Eski Meclis ve Yönetim Kurulu üyelerimizden Ayhan Bozkurt'u kaybettik. Kederli ailesine başsağlığı diliyorum.

Değerli Meclis üyeleri, biliyorsunuz 24 Haziran seçimlerinden sonra Cumhurbaşkanlığı Hükümet sistemi kuruldu. Daha doğrusu kurulmaya devam ediyor. Bu yeni sistemin dönüşümüyle ilgili çalışmalar ve her gün Resmî Gazetede Cumhurbaşkanlığı kararnameleriyle yeni aktarmalar ve yeni düzenlemeler yapılıyor. Bütün ümidimiz, bu yeni sistemin çok daha hızlı ve verimli çalışması. Bu arada, bakanlar arasında iş dünyasından gelen kişilerin olması da bizleri fazlasıyla umutlandırıyor. Ve görünen o ki -ki öyle olması lazım- gündemin birinci maddesi ekonomi olacak ve burada da ağırlıklı olarak enflasyonla mücadele olacak.

Yeni sistemin hızlı çalışmasından ümitli olduğumuzu söylemiştim. Bu arada bizim yönetim olarak Sanayi ve Teknoloji Bakanımızı, Ticaret Bakanımızı ve Çevre ve Şehircilik Bakanımızı ziyaret etme fırsatımız oldu. Sanayi Bakanımıza gittiğimiz zaman 2. Organize Sanayi Bölgesi'nin 4 yıldır çözülme sorunlarını kendisine aktardık. Biz Perşembe günü gitmiştik herhâlde, pazar günü gece geç vakitte Seyit Bey'i arayarak gerekli bilgileri istemişler. Gece saat 11'de hâlâ çalışıyorlardı. Dün de Bayındırlık Bakanımıza ve Çevre ve Şehircilik Bakanımıza gittik. Sanayi Bakanımız, 2. Organize Sanayi Bölgesi'nin işiyle ilgili olarak Çevre ve Şehircilik bakanımızı da aramış. Kadastroda yapılan bir hata vardı, o hatanın düzeltilmesiyle ilgili iki bakan konuşmuşlar. Ümit ediyoruz ki çok kısa bir zamanda çözülecek. Bugün de Bölge'yi tespit etmek için geliyorlar.

Beklediğimiz buydu. Yani sanayiciye bir yer vermişiz, tapusuna haberimiz olmadan "mera alanıdır" diye şerh konmuş, sanayici mağdur olmuş. 4 yıldır uğraşıyoruz çözemiyoruz ama görüyorsunuz inşallah 1 hafta içerisinde çözülecek gibi gözüküyor. Bütün istediğimiz buydu. İnşallah yeni sistemin bu enerjisinin devamını diliyoruz.

Efendim, son açıklanan veriler Türkiye ekonomisinde seçim öncesi dönemde yaratılmaya çalışılan kriz havasının aksine geriye gidişin olmadığını göstermekte. Kurdaki yükseliş ve hareketlilik ekonomik görünümü olumsuz etkilemiştir. Faizin şu andaki düzeyi ticareti zorlaştırmaktadır. Ancak, tüm bunlara rağmen mayıs ayında sanayi üretimi geçen senenin aynı ayına göre beklenenin ötesinde -5 bekleniyordu- 6,4 artış göstermiş, 2015 yılından bu yana son üç yılın en iyi mayıs performansı ortaya çıkmıştır. Diğer taraftan, haziran ayı kapasite kullanım oranında da bir geriye gidiş görülmemektedir.

Perakende satış endeksi incelendiğinde mayıs ayında kısmi bir yavaşlama söz konusu olmakla birlikte geçen senenin üzerinde bir artış göze çarpmaktadır. Bir diğer gösterge olan ciro endeksi de mayıs ayında ekonomik faaliyetlerin olumsuz yönde devam etmediğine işaret etmektedir. Takvim etkilerinden arındırılmış sanayi ciro endeksi 2018 yılı mayıs ayında bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 30 artmıştır. Mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış sanayi ciro endeksi ise bir önceki aya göre yüzde 3,6 artış göstermiştir. Tüm bu veriler ışığında Türkiye sanayisinin uluslararası kuruluşlar tarafından dile getirilen her türlü olumsuzluğa rağmen rayında gittiğini göstermektedir.

Bildiğiniz üzere, ülkemiz küresel bir yarış içerisinde. Bu yarışta başarılı olmanın temel kuralı, yalnızca hızlı koşmak değil, asıl olan rakiplerden hızlı koşmaktır. Dünya Bankası verilerine göre 2010-2017 yılları arasında Türkiye ekonomisi toplam dolar bazında 10,2'lik bir büyüme sergilerken, aynı dönemde Güney Kore yüzde 40, Çin yüzde yüz, Hindistan yüzde 56, Endonezya yüzde 34 büyümüştür. Bu ülkelerin tamamı ekonomik büyüklük olarak Türkiye'nin önündedirler, bu büyüme performansları Türkiye'den daha iyi görünmektedir. Bu büyüme

performansı Türkiye'nin önünde yer alan Brezilya, Rusya, Meksika'yla kıyaslandığında Türkiye'nin büyüme performansı öne çıkmaktadır. Daha geniş bir perspektiften değerlendirildiğinde, 2010-2017 yılları arasında dünya ekonomisi toplam yüzde 22 büyürken Türkiye ekonomisi yüzde 10,2 büyümüştür. Bu açıdan değerlendirildiğinde, 2010-2017 yılları arasında Türkiye ekonomisi koşmuş ancak rakiplerinden ya da dünyadan geride kalmıştır.

Aslında biraz sonra yapacağım sunumlarda göreceksiniz, Türkiye'nin birkaç tane yumuşak karnı var. Bunlardan bir tanesi cari açık. Buna baktığımızda dünyadaki ileri teknoloji pazarında Türkiye'nin aldığı pay binde 1. Hâlbuki dünya ortalaması burada yüzde 2'ler seviyesinde. Bu ihracatımızın başarısızlığından değil, aslında sanayimizin yetersizliğinden kaynaklanan bir durum. Daha fazla AR-GE ve inovasyona firmalarımızın yönelebilmesi lazım. Bunun için kaynaklar da bütçeden ayrılmakta ama bu kaynakları değerlendiremiyoruz. Üniversite-sanayi iş birliğini geliştirebilmek için yeni birtakım modeller belki koymamız lazım. Üniversite bacağına bu işi biraz daha zorlamamız lazım.

Ben sunumuma geçeyim. Bugün sizlere üç ana başlık altında sunum yapacağım. Birincisi, dünya ve Türkiye ekonomisinin görünümü hakkında sunum yapacağım.

1'inci slaydımız: IMF ve Dünya Bankasının verilerine baktığımız zaman, Dünya Bankası dünyanın ekonomik büyümesini 2017'de yüzde 3,1; 2018'de de yüzde 3,1 ve 2019'da da yüzde 3 olarak revize etmiş yukarı doğru.

Toplam dünya ekonomisine baktığımız zaman burada bir kıyaslama yapmak istiyorum. 1999'dan 2017 sonuna kadar dünya ekonomisindeki değişim: Burada 84 tane ülke dünya gayrisafi hasılasının yüzde 100'ünü oluşturmakta. O tarihte 28 tane gelişmiş ülke varken, bunlar gayrisafi hasılasının yüzde 57,4'ünü ve ihracatının da yüzde 63,7'sini yapıyorlarmış ve dünya nüfusunun da sadece yüzde 15,5'i oluşturuyorlar.

2017 yılına geldiğimiz zaman ülke sayısı 193'e çıkmış, gelişmiş ekonomilerin sayısı 28'den 39'a çıkmış, ancak bunların dünya gayrisafi millî hasılasından almış oldukları pay yüzde 57'den yüzde 41,3'e çıkmış. Dünya ticaretinden aldıkları pay ise aşağı yukarı aynı kalmış.

Burada Amerika'yı dikkatinize çekmek istiyorum. Çünkü Amerika'yla ilgili çok konuşacağız, Trump'ın bazı şeyleri neden yaptığını burada biraz daha bariz bir şekilde göreceğiz.

Amerika Birleşik Devletleri 1999 yılında dünya ticareti gayrisafi hasılasından 15,8'lik bir pay alırken, bu pay 15,3'e düşmüş 2017 yılında. İhracatının yüzde 14'ünü yaparken, bu ihracat da yüzde 10,3'e gerilemiş.

Bu şartlar altında 2017 yılında yüzde 7,4'lük büyümeyi yakalayan Türkiye, Orta Vadeli Program'daki hedefi 1,9 puan aşarak 2018'in birinci çeyreğinde de yüzde 7,4'lük bir büyümeyi yakaladı. Şimdi ikinci çeyrekte itibaren herhâlde bu yüksek büyüme oranlarını biraz daha aşağı indireceğiz. Ancak, bu harcamayı, bu büyümeyi nasıl yaptık, bunun detaylarına iyi bakmamız lazım. Bir kere, harcamaya dayalı bir büyüme yarattık. 6,7'lik özel tüketim artışı, 2,8 puanla yatırımlar, 0,6 puanla da kamu tüketimi bu büyümeye katkıda bulunuyor. ihracatımızda güzel artışlar var- 3,6 puan büyümeye katkı sağlamış.

7,4'lük bu büyümeyi yaptık ama bunun birtakım yan etkileri de var. Bu büyüme Türkiye'yi dünya büyüme sıralamasında yukarı doğru çekti ama bunun bedeli olarak da karşılığında faizlerin artması, Türk lirasında kırılganlık ve yüksek enflasyon olarak bedel ödemekteyiz şu anda. Bu büyümeyi yaparken gözden kaçırmamız gereken bir şey daha var. Burada maliye politikalarıyla piyasalar çok desteklendi. Kredi Garanti Fonu, hepinizin bildiği üzere, 250 milyar liralık bir fon oluşturmuştu, garanti vermiş hazine. Bunun 200'ü kullanıldı 2017 yılı içerisinde. Hazine, Maliye Bakanlığımız birtakım vergilerden, alacaklarından vazgeçti. Ne

yaptı? ÖTV'leri düşürdü, KDV'leri düşürdü, bazı alacakların ödenmesini öteledi. Bütün bunlar ekonomiye bir canlılık verdi. Bu canlılıkla beraber biz 7,4 büyüdük.

Bizim gibi ülkelerle mali durumumuzu, rasyolarımızı karşılaştırsak... Buradaki ülkeler içinde mukayese yaparken, bir kere bu ülkelerin hepsi yüzölçümü olarak Türkiye'den büyük ülkeler. Bunların içerisinde en küçük olanı Güney Afrika, onun bile yüzölçümü 1 milyon 200 bin kilometrekareyi aşıyor. Diğerlerinin nüfusları ve yüzölçümleri Türkiye'yle kıyaslanmayacak kadar, artık dünyada "kıta ülkeleri" diye tanımlanan büyüklükteki ülkeler. Bu rakamlara baktığımız zaman -IMF'in verdiği rakamlar bunlar- IMF büyüme rakamı olarak 2018 yılı için 4,4'lük bir büyüme öngörmüş. Rakiplerimize baktığımız zaman Hindistan ve Endonezya dışında hepsinden iyi durumdayız. Ama enflasyona baktığımız zaman IMF ve Dünya Bankası yıl sonu itibarıyla orada diğerlerinin 2 katından, 3 katından fazla bir enflasyona sahip olacağımızı söylüyor. Kamu borçluluğu olarak da onlardan çok çok iyiyiz. Gayrisafi millî hasılaya oranı 27,8 civarında. Cari denge açısından onlardan kötüyüz. Yani onlarınki 1-2 civarlarında dolaşırken bizim cari açığımız 5,5 oranında. Bir de işsizlik var, orada da ortalamalara uyan bir durumumuz var. Ancak, bunun detaylarına indiğimiz zaman daha başka tablolarla da karşılaşıyoruz.

2013 yılına özellikle dikkatinizi çekmek istiyorum çünkü 2013 yılından itibaren Türkiye birtakım saldırılara maruz kalmaya başladı. İlk önce Gezi olaylarını yaşadık, onun arkasından 17-25 olaylarını yaşadık. Bunlar bizim kimyamızı, moralimizi, gidişatımızı, dünya karşısında da algımızı kötüleştirdi ve bundan itibaren de Türkiye büyümesine rağmen kur artışlarıyla beraber 12,480 dolar olan kişi başı gelirimiz 10.250 dolara geriledi. Evet, bizim orta gelir tuzağından çıkmak için 12 bin doların üstüne çıkmamız gerekirken şu anda kur artışlarıyla beraber biraz daha geriye düşüyoruz. Orta gelir tuzağından çıkmak değil, aksine aşağıya doğru bir gidiş var. İnşallah -biraz önce söylediğim- Sanayi Bakanı örneğinde yaşadığımız hızlılığı önümüzdeki dönemde de görür, bu hızda büyümemizi tekrar yapısal reformlarla yaparak hızlandırabiliriz.

Türkiye'nin yumuşak karınlarına gelirsek. Onları bu bölümde size anlatmaya çalışacağım. Enflasyon, işsizlik, iç ve dış borç, dış ticaret, cari işlemler, kamu dengesi ve tasarruf eğilimleri. Aslında biraz önceki göstergelerde sanayinin büyüdüğünü, cirolarının arttığını söyledik ama hepimiz de şikâyetçiyiz, o zaman biz niye dayak yiyoruz. İşte yediğimiz dayağın nedenleri burada. Birincisi, bizim artık kronikleşmeye başlayan, daha önce de çok kötü tecrübelerimiz olan enflasyon. Enflasyon, haziran ayı itibarıyla 15,39 olarak açıklandı. Ama bu bizi aldatmasın, üretici fiyat endeksindeki oran ise yüzde 23,7. Yani geride birikimli bir depomuz var, bagajımız var. Bu bagaj, görünen o ki, tüketici fiyatlarına da önümüzdeki dönemde yansiyacak.

Türkiye'nin temel sorunlarından bir tanesi tasarruf-yatırım dengesi. Maalesef 2017 yılı dördüncü çeyreğinde kentsel nüfustaki tasarruf sahipliği oranı bir önceki çeyreğe göre 1,8 puan düşerek 13,6 seviyesine inmiş. Burada yıllar itibarıyla 2000 yılından itibaren 2015 yılına kadar Türkiye'nin tasarruf ve yatırım dengesi gözükmekte. Tabloda dikkatinizi çekmek isterim, 2004 yılına kadar kamu devamlı borçlu yani eksi tasarrufta. Tabloda gözüktüyor. 2004 yılından itibaren 2009 krizi haricinde kamunun da tasarruf yaptığını görüyoruz. 2015 yılına geldiğimiz zaman ise... Sabit sermaye yatırımlarının seviyesini burada görüyoruz. Bu süre içerisinde kamu tasarrufları artarken reel sektörün, özel tasarrufların ve sabit sermaye yatırımlarının düştüğünü görüyoruz. Bunun arkasında bankacılık sektörü bütün ekonomiler için son derece önemli, Türkiye için de önemli. Burada nasıl ekmekeçi fırından ekmeği alıp satıyorsa, bankacılık sektörü de bulduğu paraları toplayıp, onların sahiplerine bir getiri verip, o paraları bizlere satarak kâr elde ediyor. Burada bizim alacaklarımızın karşılığı ne kadar önemliyse, bankalar açısından da alacaklarının kalitesi o kadar önemli. Hane halkımız maalesef kredi kartları ve diğer tüketici kredileriyle beraber 525 milyar lira borçlu. Bu büyük bir borç, bankacılık açısından da cazip kişilerin borçlarından daha riskli bir borç. Bunu dünyayla kıyasladığımız zaman karşımıza şöyle bir tablo çıkmakta. Bu, aslında Türkiye'de 81 milyon vatandaş olarak

tek tek tercihlerimizle hak etmediğimiz bir lüksü yaşadığımızın da bir göstergesi. Kredi kartına sahip borçlu nüfusun oranı 2018 yılı için: Bu, Türkiye’de yüzde 51, Amerika Birleşik Devletleri’nde yüzde 40. Diğerlerini görüyorsunuz. Ama Avrupa ülkelerinde lider olan ekonomilere baktığımız zaman Fransa’da yüzde 7, Hollanda’da yüzde 5, Almanya’da yüzde 5. Almanlar sineğin yağını çıkararak yaşıyorlar, hesaphyorlar. Gelir düzeyleri bizden fazla olmasına rağmen harcamalarında son derece dikkatli. Bizim de tasarrufu artırabilmemiz açısından bu harcamalara dikkat etmemiz lazım.

Tabii ki tartışılabilir gelir düzeyiyle ilgili sorunlar. Ama geçenlerde bir yazıda okudum “Gelir mi var da tasarruf olsun?” kabilinden. Ama etrafımıza baktığımız zaman, yenilenen arabalar, köylerde bile yapılan apartmanlar, villalar, aslında Türkiye halkının gelir düzeyinde ciddi bir artış olduğunu, refah artışı olduğunu gösteriyor. Ama bu refah artışını biz yanlış değerlendiriyoruz.

Dış ticaretimize geldiğimiz zaman, Türkiye’nin yumuşak karınlarından bir tanesi, mayıs ayı ihracatı geçen yılın aynı ayına göre yüzde 5,3 arttı, ithalat da yüzde 5,5 artış gösterdi. Dış ticaret açığı yüzde 5,7 artarak 7 milyar 341 milyondan 7 milyar 759 milyon dolara yükseldi. Ocak-mayıs olarak ihracatımıza baktığımız zaman, 2018 yılı itibarıyla birikimli olarak 69,309 milyar dolar. Aylar olarak kıyasladığımız zaman da 2017 Mayıs ayı itibarıyla 13,552 milyar dolar ihracatımız varken, bu mayısta -maşallah, Allah nazardan saklasın- 14,306 milyar dolarlık bir ihracat yapmışız. Ama ithalatımıza geldiğimiz zaman, 2017’de 20,9 milyar dolarlık bir ithalatımız varken, 2018 yılında da bu rakam 22,65 milyar dolara gelmiş. Tabii, bu ithalat ve ihracat arasındaki farklar da bizim cari açığımızın artmasına sebep olmakta.

Bu arada dikkatinizi çekmiştir en çok ithalat ve en çok ihracat yaptığımız ülkeler. Burada güzel bir haber var ama arkasından da ticaret savaşlarıyla ilgili başka şeyler de söyleyeceğim. AB’ye yapılan ihracatımız mayıs ayında yüzde 19,3 artmış.

Evet, gelelim belalı kısma, cari açığımız. Biraz önce konuşmamın başında da belirtmiştim, cari açığımız baktığımız zaman giderek artan bir şekilde devam etmekte. Bunun iki çaresi var. Bir: Daha az ithalat yapacağız. İki: Daha çok ihracat yapacağız. Ancak, şu anda ihracatımızın ithalata bağımlılığı yüzde 50’lerin çok üstünde, yüzde 60’lar, yüzde 70’ler, hatta bazı sektörlerde daha da üstünde olan rakamlar var. Bizim Hükümetimiz de bununla ilgili birtakım tedbirler aldı, 100 küsur milyar dolarlık bir yatırım teşviki verdi büyük yatırımcılara. Bunların realize olmasıyla beraber sanayimizin ana girdileri olan ara malların Türkiye’de üretilmesiyle ilgili çalışmalar yapılacak inşallah. Onlar devreye girdiği zaman bu cari açığa aşağı yukarı 10 milyar dolarlık bir azalmanın olması bekleniyor, dört gözle bekliyoruz onları. Veya bizim daha yüksek teknoloji ürünler satıyor olabilmemiz lazım.

Evet, biz bu cari açığı nasıl idare ediyoruz? Yani eve giren paradan fazla evin harcaması var. Bu harcamayı nasıl yapıyoruz? Bir kere dış ticaretimizde mayıs ayı itibarıyla 70 milyar 150 milyon dolarlık bir açığımız var. Hizmet alışverişinden artı 22,3 milyar dolarlık bir gelirimiz olmuş. Birinci yatırım açığı dediğimiz yani bize yapılan yatırımlar ve bizim yurt dışında yapmış olduğumuz yatırımlar: Buraya baktığımız zaman, Türklerin yurt dışında yapmış oldukları yatırımlar daha fazla, burada eksi bir bakiye görüyoruz, 11,7 milyar dolarlık bir yatırım açığı ortaya çıkmış. Bunun finansmanında bir miktar yani 2 milyar civarında katkısı olan “ikinci kaynaklı girdiler” dediğimiz işçi dövizleri, vesair gelirler burada. Doğrudan yatırımlar 6,53 milyar dolar, portföy yatırımları 12,26 milyar dolar, diğer şeyler var.

Burada enteresan bir şey var. Geçen sene çok küçük bir net hata noksanlarken bu net hata noksan 14,8 milyar dolara çıkmış. Muhtemeldir ki, turizmdeki canlanmanın etkisi var. Turist başına hesaplanan bir harcama limiti var; turistlerin yanında, cebinde getirmiş oldukları paraları bilemediğimiz için, deklare de edilmediği için bu tahminî bir rakamla yapılıyor. Turizmde güzel gelişmeler var, yıl sonunda inşallah bu cari açığımızı pozitif yönde etkileyecek ciddi bir katkı oradan bekliyoruz. Güzel bir gelişme daha var, özellikle sağlık turizminde güzel

bir gelişme var. 750 bini aşmış durumda sağlık turizmi için ülkemize gelenler. Bunlar ciddi paralar ödüyorlar, diğer turistler gibi her şey dâhil kalıp gitmiyorlar tabii. Ve bununla ilgili bunu gören Hükümetimiz de yeni bir organizasyonla “Yurtdışı Sağlık Hizmetleri Anonim Şirketi” adı altında bir yapılanmaya gidiyor. İnşallah bu gelirleri de artıracamız.

Kamu bütçesine geçtiğimiz zaman... Haziranda bütçe gelirlerimiz 77 milyar 162 milyon lira, faiz dışı harcamalarımız 74 milyar 772 milyon lira. Ocak-haziran olarak bakarsak, yıl sonu tahmininin aşağı yukarı yarısı bütçe gelirleri olarak 399 milyar 600 milyon lira, faiz dışı harcamalarımız da 365 milyar 800 milyon lira.

Bütçe giderlerine geldiğimiz zaman... 51,5 milyar lira. Ocak-haziranda da 353 milyar lira. Bu da aşağı yukarı tahminin yarısı dolayında gidiyor.

Vergi gelirlerine geldiğimiz zaman... Haziran ayında tahsil edilen vergilerin toplamı 42 milyar 749 milyon lira. Ocak-haziran birikimli olarak da 294 milyar 800 milyon lira. Yıl sonu tahmininin aşağı yukarı yarısı civarında ama ben burada bir artış bekliyorum. Biraz önce varlık barışıyla ilgili Sosyal Güvenlik Kurumu Müdürümüz ve Ankara Vergi Dairesi Başkanımız açıklamalar yaptı. Bunların ödemeleri ekimden itibaren başlayacak. Bu ödemelerle birlikte vergi gelirleri tarafında pozitif bir gelişme göreceğiz.

Bütçe açığına geldiğimiz zaman işler biraz sarpa sarıyor. Haziran ayında bütçe açığı 25,6 milyar liraya yükselmiş durumda. Birikimli olarak da 46 milyar liraya ulaşmış durumda. 6'ncı ay itibarıyla 46 milyar liraya ulaştık. Önümüzde daha 6 ay var, 65,9 milyar lira tahmin edilen bütçe açığı. Büyük bir ihtimalle bu seneye kadar faiz dışı fazla verirken, bu sene bu varlık barışı filan gibi yerlerden gelirler.. Sayın Albayrak ekonomi politikalarında neler yapacak, onların açıklamasını bekliyoruz. Eğer kamu tarafında bir kemer sıkma olmazsa 5,7 milyarlık faiz dışı açık göreceğiz.

Bu açıkları biz nasıl finanse ediyoruz? Maliyenin likidite durumuyla ilgili bir bilgi vermek istiyorum. Tabii buradaki rakamlar 2017 yılının rakamları. Bütçe açığı 2017 yılında 47,4 milyar lira idi. Bunun içinde verilen avanslar vardı. Nakit açığı 53,5 milyar lira. Bu 53,5 milyar liranın finansmanını nasıl karşıladık? 83,6 milyar lira borçlanmışız. Aslında ihtiyacımız olan 53,5 milyar lira, Hazine 16,8 milyar lirası dış piyasalardan, 66,8 milyar lirası iç piyasalardan olmak üzere 83,6 milyar lira... Tabii Hazine iç piyasadan 66,8 milyar lirayı topladığı zaman piyasalar finansal olarak kuruyor, doğal bir sonucu olarak vadeler uzuyor, tahsilatlar zorlaşıyor. Ve yılın sonunda da Hazine, banka kasalarında 30,4 milyar lirayla da yılı devretmiş. O tarihleri hatırlarsanız, bu borçlanmayla ilgili söyleşiler oldu, gazetelerde haberler oldu “Faizlerin artışına karşılık önden yüklemeli bir borçlanma yapıyor Hazine.” diye.

Borçlardan söz açılmışken ülkemizin borçlarına da bir bakalım. Devamlı artan bir grafik görüyoruz orada da. Türkiye'nin toplam borcu 466 milyar 657 milyon dolar. Ancak bu oran moralinizi bozmasın. Çünkü İngiltere'den gelip Antalya'da ev alan İngiliz'in almış olduğu ev de bizim borç hanemize yazılıyor, bu 466 milyar doların içerisinde. Bosch'un Bursa'daki o devasa fabrikası da bu 466 milyar doların içerisinde. Bunlar Türkiye'nin yükümlülükleri olarak sayılıyor ama bunlar kolay kolay Bosch fabrikasını satıp da parayı toplayıp yurt dışına götürecek değil, böyle bir ihtimal olması son derece zor. Ama bu borcun dağılımına baktığımız zaman, kamunun borcu 140 milyar dolar. Bunu diğer gelişmiş ülkelerle, emsallerimizle karşılaştırdığımız zaman aslında kamu için çok büyük bir borç oranı değil. Ama reel sektörün borcuna geldiğimiz zaman burada reel sektörümüzün 325 milyar 142 milyon dolarlık borcu var. Kamunun gayrisafi millî hasılaya borcunun oranı da yüzde 52,9.

Borç yükümlülüklerimize baktığımız zaman TL cinsinden: İç borçlarımızın toplamı 2,8 trilyon lira. Bunun 550 milyar lirası Hazinenin, 39,2 milyar lirası KİT'lerin, 15,1 milyar lirası belediyelerin. Reel sektöre geldiğimiz zaman, reel sektörün borçluluğunu burada da görüyoruz, 1 trilyon 670 milyar lira da reel sektörün borcu var. Hane halkının borçluluğunu biraz önce de

söylemiştim, 525 milyar lira. Dış borçlarımızın toplamı 2 trilyon 56 milyar lira. Yani iç borçlarımız artı dış borçlarımızın toplamı ise -bu en dipte gördüğümüz rakam- 4 trilyon 856 milyar lira. Ancak, bunların içerisinde 842 milyar liralık kısmı bankaların yurt dışından sağlamış oldukları finansmanlar.

İşin can sıkıcı tarafı şu: Peki, bu dış borcu nasıl ödeyeceğiz? Buradaki ödeme planımız nasıl oluyor? 2019-2020'yi o yıllar geldiği zaman düşünürüz ama şu anda asıl düşünmemiz gereken, bu yıl sonuna kadar ödememiz gereken para. Önümüzdeki 6 ay içerisinde ödememiz gereken toplam 69,2 milyar dolar borç var. Bunun 10,9 milyar doları kamunun. Kamu bu borcu öder, kamu için büyük bir rakam değil. Büyük bir rakam ama kamu için değil. Bu 10,9 milyar doların 7,8 milyar dolarını ana para, 3 milyar dolarını da faiz ödemesi oluşturuyor. Özel sektöre geldiğimiz zaman 58 milyar 295 milyon dolar özel sektörün bu yıl sonu itibarıyla ödemesi gereken borçlar. Bunun 54,5 milyar doları ana para, yuvarlak hesap 3,7 milyar doları da faiz. Şimdi bu borç ödenmez. Zaten bundan önceki yıllarda da ödemiyoorduk. Şimdi ileriye doğru projeksiyona baktığımız zaman borcumuzun yıllar itibarıyla giderek azaldığını görüyoruz. İleri tarihe atmışız 2022, 2023 gibi. Bugüne kadar ne yapıyorduk? Bu borcun bir kere faizini ödüyoruz, ana parasından da ödeyebildiğimizi ödüyoruz, gerisini yeniden borçlanıyoruz, o aldığımız borçla onu kapatmak suretiyle yani borcu yuvarlayarak bu şekilde devam ediyorduk. Türkiye bunu çevirmekte de bugüne kadar -bazı dönemler hariç- çok ciddi bir sıkıntı yaşamamıştı. Ancak, özellikle seçim öncesinde yoğunlaşan, 2013 yılından günümüze kadar devam eden Türkiye algısının yurt dışında bozulması sebebiyle bu finansmanın temin edilmesiyle ilgili yani bu borcu çevirmekle ilgili güçlükler yaşaması mümkün. Ne olacak? Faiz oranları artacak. Yeniden borçlanırken daha büyük bir faiz ödemek mecburiyetinde kalacağız. Ancak, şunu da ifade etmem gerekir ki, biz en çok Avrupa kıtası üzerinden borçlanıyoruz. Oradaki Türkiye algısında da pozitif yönde ciddi gelişmeler var. Biliyorsunuz Almanya Hermes kredilerindeki 1,5 milyar liralık limiti kaldırdı, "Türkiye'ye istediğiniz kadar kredi açabilirsiniz." dedi. Hollanda'yla ilişkilerimiz düzeliyor. İngiltere'yle zaten daha iyiceydi. Bu rüzgârdaki değişikliklerle beraber Türkiye algısının değiştiğini görüyoruz. Ümit ederiz ki yıl sonuna kadar bu algı değişir, bu borca takla attırmanın bize maliyeti çok fazla artmaz.

İşsizlik... Biraz önce bizimle emsal olan ülkelere baktığımız zaman -hatta bunların içinde bazı Avrupa ülkelerini de, İspanya gibi, sayabiliriz- işsizlikteki durumumuz daha iyice gözüküyor. Nisan döneminde 0,9 puanlık, yaklaşık 1 puanlık bir düşüşle 9,6'ya geriledi işsizlik oranımız. Tarım dışı işsizlik yüzde 11,4'e, genç nüfustaki işsizlik de 16,9'a indi. Grafikte görüyorsunuz, nisan ayı açıklandı. İşsizlikteki durumumuz iyiye gidiyor. Türkiye genelinde 15 ve daha yukarı yaştaki işsizlerin sayısı 2018 yılı nisan döneminde geçen yılın aynı dönemine göre 201 bin kişi azalarak 3 milyon 86 bin kişi oldu.

İstihdam durumuna bakarsak... İstihdam oranımızı nisan ayı itibarıyla kıyaslarsak, 2017'de 47,2 iken 2018'de 47,9'a çıkmış yani çalışabilecek nüfus içerisindeki istihdamımızı biraz daha artırmışız. Mutlak sayı olarak istihdam ise, 2017 Nisan ayında 28 milyon 152 kişi iken, 29 milyona çıkmış.

İş gücüne katılım oranına bakarsak... Burada da pozitif yönde bir gelişme var. İnsanlar demek ki daha umutlu ve daha fazla iş arıyor. Tabii genç nüfusumuzun sayısı artıyor, nüfus yaşlandıkça çalışma alanına girenlerin sayısı artıyor. Yüzde 52,7'den yüzde 53'e çıkmış. Burada enteresan bir şey var; erkeklerde iş gücüne katılım oranı 0,1 puan artarak yüzde 72,4'e ulaşmış, kadınlarda 0,6 puanlık bir artış var yani kadınların erkeklerden oransal olarak 6 misli daha fazla iş gücüne katılım oranı artmış. Ama bu tabii bardağın bir yüzü. Bardağın diğer yüzüne bakarsak, erkeklerde iş gücüne katılım oranı yüzde 72,4 iken, bu oran kadınlarda maalesef ancak yüzde 34'e ulaşmış vaziyette. Yaklaşık olarak nüfusumuzun yüzde 50'si kadın, yüzde 50'si erkek. Bunu ekonominin iki bacağı olarak düşünürsek, bir bacağımız diğer bacağımızdan oldukça kısa gözükmemekte, onları da ekonomiye kazandırmamız lazım. Bunun için de bizlerin daha fazla yatırım yapıyor olabilmemiz lazım, yeni iş kolları açabilmemiz lazım, iş gücünün niteliğini yükseltebilmemiz lazım.

Türkiye'nin durumu bu. Tabii, burada ufukta birtakım kara bulutlar var. Ve nihayet globalleşen bir Türkiye'den bahsediyoruz. Dünyada olup bitenler, ticaret savaşları da, kur savaşları da bizi yakından ilgilendiren olan olaylar. Buradaki durumu baktığımız zaman karşımıza Donald Trump diye birisi çıkıyor ve adam diyor ki: "Ticaret savaşları iyidir, kolay da kazanılır" Acaba öyle mi? Baktığımız zaman, bu kavga, biliyorsunuz ilk önce Amerika ile Çin arasında başladı. Çünkü Amerika, Çin'e çok ciddi anlamda ticaretinde cari açık veriyor, yaklaşık 350 milyar dolar civarında bir cari açık veriyor. Bundan rahatsızlık duyan Trump, iş başına gelir gelmez "Ben demir ve çelik ürünlerine, çeliğe yüzde 24, alüminyuma da yüzde 7,7 oranında ek vergi koyacağım." dedi ve bunun üzerine Çin ile Amerika arasında bir söz düellosu başladı. Amerika dedi ki: "Ben senden yapmış olduğum 3 milyar dolarlık ithalata ek yükümlülükler koyacağım, Çin'den ithal edilen ürünlere 60 milyar dolarlık ek bir maliyet getireceğim, gümrük vergisi getireceğim." Çinliler de "Biz de sizden ithal etmekte olduğumuz 128 tane mala yüzde 25'lik ek vergi koyacağım." Bu düellolar karşılıklı olarak devam etti. Son zamanlarda Trump çıtayı biraz daha yükselterek Çin'e karşı 100 milyar dolarlık ek vergi uygulamaktan bahsetti. Ancak, daha önce söylemiş olduğu ve Çin'in de ilan etmiş olduğu bu yüzde 25'lik vergiler karşılıklı olarak 6 Temmuzda -biliyorsunuz 4 Temmuz onların millî günleri, hemen onun tatilini takip eden günden itibaren- Amerika ve Çin tarafından uygulanmaya başlandı. Çin'den ithal edilen 14 milyar dolarlık teknoloji ürününe ilave olarak gümrük vergisi getireceğini de Trump söylüyor. Bunu da bekliyoruz. Bugüne kadar söylediklerini biraz kavgalı da olsa yerine getirdi. Trump bunları niye yapıyor? Trump'ın bunu niye yaptığının tablosu burada. Amerika'nın 2,2 trilyon dolarlık ithalatı var, buna karşılık 1,4 trilyon dolarlık da ihracatı var yani 783 milyar dolarlık bir ticaret açığı görülüyor. Bu ticaret açığının 375 milyar dolarını Çin'e, 70 milyar dolarını Meksika'ya, 60 milyar dolarını da Kanada'ya vermekte. Tabii, diyeceksiniz ki, tamam, Çin'e 375 milyar dolar açık veriyor da karşılığında Amerikan doları ödüyor. Yani 22 sente bastığı 100 dolarlık kâğıdı veriyor, hesabına 100 dolar olarak yazıyor, karşılığında da o malları alıyor. Ama dünyada ekonomik olaylar bu kadar basit değil, her zaman birtakım karmaşıklıklar ve çapraşıklıklarla karşılaşılıyor. Tabii, Trump iktidara gelirken korumacı ve millî bir politikayı hedeflediğini vaat etmişti ve "Önce Amerika" demişti, "Amerika'yı tekrar büyüteceğiz, Amerika'yı tekrar güçlü hâle getireceğiz." demişti. Bu politikanın doğal sonucu olarak da Amerika Birleşik Devletleri başta Çin ve Meksika gibi ülkelere kaptırdığı kendi üretimlerini geri kazanmayı istiyor. Çünkü Amerikalı yatırımcılar da dünyayla rekabet edebilmek için daha ucuz ülkeler olan Çin, Meksika ve diğer ülkelere yatırımlarını kaydırmışlardı. Kendi halkının istihdamı ve Amerikan ekonomisinin bu cari açıktan kurtulabilmesi açısından bunları tekrar geri kazanmayı istiyor Amerika. Bunda kısmen başarılı da olmaya başladı Trump. Ve biraz önce söylemiş olduğum gibi, cari açığı oluşturan ülkelere, euro bölgesine yüzde 3,5, Çin'e yüzde 1,6 gibi... Buradaki ticaret dengesinde yatırımları tekrar ülkesine çekmek ve birtakım korumacı tedbirlerle bu tabloyu tersyüz etmek istiyor Trump.

Tabii ticaret savaşlarının etkileri ne olacak? Bunu biraz sonra başka grafiklerde de göreceğiz. Bir: Herkesin söylediği, global ticaretin dünya büyümesinin daha yavaşlaması bekleniyor. Bu olacak. Ama bundan daha önemlisi, bana göre bizi daha fazla etkileyecek olan, siyasi olarak etkileyecek olan, ekonomik milliyetçiliğin artması, bu arada milliyetçi akımların özellikle öne çıkması ki, bunların işaretlerini görüyoruz, aşırı sağ hareketlerin güçlenmesi olacak. En fazla etkinin Amerika Birleşik Devletleri'ne ihracat yapan Kanada, Meksika, Brezilya, Güney Kore, Rusya gibi ülkelere olacağı söyleniyor. Dolar kısa vadede baskıda olsa da uzun vadede güçleneceği ekonomistler tarafından söyleniyor. Uygulanan tarifler ya da vergiler ithal malları pahalılaştıracak, düşük değerli dolar ihraç mallarının rekabet gücünü artırmak isteğiyle maliye politikaları açısından bir etki ortaya çıkaracaktır. Ama Amerika'nın bu girdilerinin Amerikan piyasalarına etki etmesi de Amerika'daki enflasyonu artıracak, fiyatları artıracak. Tabii bu da FED'in faiz artırma isteğini, arzusunu artıracak.

Burada kur savaşlarında ve dolardaki değişim... Ticaret savaşlarında daha ziyade bizim gibi ülkeleri ilgilendiren, FED bu yıl 3 defa mı, 4 defa mı faiz artışı yapacak? Tabii burada bunun doğuracağı birtakım sonuçlar var ekonomik olarak. Fazin artması demek doların değer kazanması demek. Doların değer kazanması demek Amerika'nın ihracatının zorlaşması

demek. Hâlbuki Trump, üretimi artırıp, ihracatı artırıp cari açığı kapatmak istiyor. Onun için de FED'e Ben senin faiz artışlarından mutlu değilim, faizi artırma." diyor. Tabii, bu tedbirler yuanın üzerinde de bir değer düşümüyle ilgili baskıyı meydana getiriyor ... Onlar da bu ek vergilere karşı ihracatlarını devam ettirebilmek için bu vergiyle oynamak durumunda kalacaklar.

Türkiye'ye ekonomik etkileri: Bu demir ve alüminyum ihracatındaki fiyatlardan Türkiye iki türlü etkilenmekte. Bir: Türkiye'nin ciddi bir ihracatı var. Amerika'ya 1,3 milyar dolarlık demir-çelik ihracatıyla Amerika'nın tedarikçileri arasında 13'üncü sırada yer almakta. Bu anlamda Türkiye'nin ihracatına uygulanacak bu ek vergiler, beklenir ki, Türkiye demir-çelik ihracatını baskı altına alsın, azaltsın. Ama şu anda görünen durum o değil. Yani önlemler başlamasına rağmen, belki de bundan kurtulmak isteyen Amerika'daki alıcıların bir ön alım yapmalarından dolayı şu anda Amerika'ya olan ihracatımızda aksine bir artış var. Belki bu vergiden kurtulmak için stok yapma telaşının bir doğal sonucu olabilir.

Alüminyumda Türkiye alüminyum ithalatçısı bir ülke ve özellikle uzay ve havacılık sanayisinde çalışan birçok Ankara firması var. Bunların ithal ettikleri alüminyumlar da Amerika'dan geliyor. Biz gümrük birliği kurallarına uymak nedeniyle... Avrupa Birliği de Amerika'ya birtakım yaptırımlar getirdi, alüminyuma uygulanan yüzde 24'lük vergi için onlar da vergileri artırdılar. Dolayısıyla, Türkiye'de alüminyum fiyatlarında, Amerika'dan gelen özellikle nitelikli alüminyumun fiyatlarında ciddi bir artış oldu. Bu bizim havacılık sektöründeki Lockheed, Martin'e, Boeing'e, Airbus'a üretim yapan firmalarımızın maliyetlerini etkileyecek bir faktör olarak önümüze çıkmakta.

Tabii, Türkiye ekonomisini bu ticaret savaşlarından korumak için birtakım tedbirler alınması lazım. Her zaman söylediğimiz gibi, küçük ve orta boy işletmelerden başlayarak potansiyel taşıyan şirketlerin kamu alımlarıyla desteklenmesi lazım. Her zaman söylediğimiz gibi, AR-GE'ye dayalı tedarik yöntemlerini belki bu savaşlardan korunmak için devreye sokabilmemiz lazım. Kamu tedarik zincirinde aslında rekabeti şekillendiren en önemli şeylerden bir tanesi, ülkelerin standartları. Türk Standartları Enstitüsüne de bu anlamda ciddi bir görev düşüyor. Dış rekabetin karşısında yerli sanayimizi koruyabilmemiz için bu standartları da Türkiye'nin lehine olacak şekilde yeniden yapılandırılmaları gerekir. Yerli sanayide en başta enerji olmak üzere -ki, yıl başından bu yana elektriğe yüzde 40'lar civarında zam geldi- bu maliyetleri düşürecek birtakım düzenlemelerin yapılmasını bekliyoruz. Yurt dışına satışlarda bu kümelenme faaliyetlerinin, UR-GE desteklerinin artırılması, buna benzer yapıların yapılması ve buradaki desteklerin artırılması gerekiyor. Tabii buna bağlı olarak AR-GE desteklerinin de artırılması gerekir.

Tabii, bütün bu olayların bir sonucu var. Amerikan doları rezerv para, dünya ticareti ağırlıklı olarak onun üzerinden dönüyor. Biraz önce de söylediğim gibi, 22 sente basmış olduğu 100 doları bize yaklaşık 500 liraya satıyor Amerika, 500 liralık mal alıyor. Buna zaten "senyoraj geliri" diyoruz. Buradan ciddi bir gelir kazanıyor. "Amerika haydut bir devlet." diye hep söylüyorum. İşte bu şekilde bütün dünyayı soyuyor. Fakat o da çok rahat değil. Yani bu ticaret savaşlarının devam etmesi hâlinde Amerikan parasının da rezerv para olması tartışılır hâle gelecek. Zaten dünyada da böyle bir çaba var. İşte "Bitcoin"ler çıktı, sanal paralar çıktı. Aslında bu sanal paraların ilkinin IMF çıkarttı. IMF'in çıkartmış olduğu bu sanal para, "özel çekme hakları" dediğimiz SDR. Dünya ekonomisini artık Amerikan hegemonyasından kurtarıp böyle bir paraya bağlamak için çalışmalar var. Bunları önümüzdeki dönemde göreceğiz. Bu rezerv paranın tartışılır hâle gelmesi Trump'ın "Önce Amerika" teorisinin antidotu olarak gözükmekte. Bu şartlar altında Trump'ın bu tür politikalarda daha fazla ısrarcı olup olamayacağını yaşayıp göreceğiz. Ama beklenen odur ki, bir miktarını hiç olmazsa kurtarıp, tekrar o sermayelerin kendi ülkesine dönmesini sağlayıp cari açığı biraz daha düşürdükten sonra sürdürülebilir olmayan bu durumdan vazgeçerek dünyanın tekrar eski hâline dönmesine müsaade edeceğini tahmin ediyorum.

Hepinizi saygıyla selamliyorum, sağ olun, var olun efendim.